

Egy legendás botanikus tanár

Surányi Dezső

Hargitai Zoltán (1912-1945) kései siratója

A kisújszállási városházán 1948. április 1-i keltezéssel egy német hadifogolytáborokban elhunyt katonákat felsoroló jegyzéket függesztettek ki, amelyen a következő szöveg állt: „*Hargitai Zoltán dr. ref., egy. magántanár, karp. honvéd (szül.: Mezősámsond, 1912. - Anyja: Sós Mária) Lakhely: Kolozsvár. Mh.: Passau, 1945. Hozzátartozó: ismeretlen.*”

Hargitai Zoltán 1912. augusztus 7-én született a Maros-Torda vármegyei Mezősámsondon. Mivel apja csendőr volt, állandóan és sokfelé vezényelték, a családja természetesen mindegyik állomáshelyre követte a családfőt. Éppen ezért Hargitai több helyen járta iskoláit, Csimpán kezdte, majd Désen folytatta, s Alparéten fejezte be. Ekkor azonban a család válaszut elé került: Trianon után maradjanak, vagy menjenek? – Az utóbbit választották. Mányban telepedtek le, s az ottani református lelkész javaslatára, a gyermeket a híres nagykőrösi Arany János Gimnáziumba írták be.

Nagykőrösön az akkor még Vinter Zoltán néven szereplő kisdiák számára sorsfordító élményt jelentett a kiváló református kollégium és iskola. Bánóczy Endre igazgató és tanártársai, a környék földbirtokosai megkülönböztetett figyelemmel voltak iránta mind pedagógiai, mind anyagi-támogatási értelemben. A nagyszerű képességű tanuló kitűnt iskolai eredményeivel és nagy természetszeretetével. A gimnázium évkönyveit lapozgatva kiderült, végig eminens tanuló volt, és szinte mindegyik tanévben nyert tanulmányi jutalmat. 1931-ben a Kőrösetétlen környéki kirándulás után egy kitűnő beszámolót írt. Ez az első publikációja, a helyi gimnáziumi értesítőben jelent meg. A magyar alföldi táj különös szeretete sugárzik soráiból, amikor a tetétleni dombon Arany Jánosra emlékezve szemlélődik, vagy a Kutyakaparónál a *Tribulus orientalis* töveket csodálja – Petőfire gondolva. Íme egy részlet a nevezetes kirándulási élménybeszámolóéból:

„A gép gyorsan szaladt. Egyik kedves kép a másik után tűnt el. Az őszi nap rezgő sugarai bearayozták a sárguló határt. Amerre az ember szeme ellát, mindenütt sík vidék. Itt egy kis tanya áll a zöldellő lomb nyújtotta árnyékban s mellette a gémes kút az eget kémleli. Ott a szénaboglyák közt egy csikó legel, béklyó a lábán. Amott a gulya legelészik csendesen. Messze a halovány bokrok kékje között áll egy szélmalom, régi, jó időknél itt felejtett emléke. Míg nézem, nézem a tájat, azon gondolkodom, hogy milyen jó volna gyalogosan járnai a természet nyitott könyvének eme legszebb lapjain. Lelkesen érzem a költővel:

„Börtönéből szabadult sas lelkem, // Ha a rónák végtelenjét látom.”

A gépek egyhangú berregése elhalkult. A három autóbusz megállt. Innen már nincs messze a Kutyakaparó. Vidáman ugráltunk ki és a homokos úton elindultunk a csendes csárda felé, mely magában áll a homoktenger közepén. Körülötte a fák sárguló lombját fújdogálta a pusztáik kósza szele. Mellette egy kút horgadó géme meredt az égnek. Előtte talán a régi kőszent helyén kopott, rozsdás

feszület. Távolabb innen egy rozoga fahíd nyújtózkodik álmosan az árok felett. Ebbe a szomorú, romantikus tájba, könnyű visszaképzelné a régi Kutyakaparót, azt a „kívül-belül szomorú csárdát,” melynek vén falai látták Petőfi Sándort s melyről a Kutyakaparó c. csodás leíró költeményét írta.

Sajnos ezt a régi csárdát megemésztette az idő vasfoga. 1926. március 16-án leégett a teteje s a tulajdonos Kocsér község „rendbe hozatta.” A teteje most már cserép s az épület beosztása is kissé más, így az új csárda csak jelképe a réginek. Falán emléktábla hirdeti, hogy itt járt Petőfi Sándor. Az azonban téves, hogy itt írta volna „Kutyakaparó”-ját, mert az a költemény aláírása szerint Pesten kelt, természetesen az emlékek eleven hatása alatt, mint a csárda ajtajából mondott méltató beszédében Dr. Török László tanár úr kifejtette, kitérve a hely egész történetére, Pefőfivel való kapcsolataira. Majd Éber László VIII. o. t. elszavalta a „Kutyakaparó”-t. Azóta beírtuk nevünket az emlékkönyvbe és miután elteltünk a múlt emlékeivel s a múltnak adtuk a hazuról hozott jóízű tízórait, búcsút intve a csárdának, folytattuk tovább utunkat.

Még valamennyien a Kutyakaparó romantikájának hatása alatt voltunk, midőn két nevezetes látóval kötötte le figyelmünket. Az egyik a nyársapáti-út elején lévő új tanyai iskola. Valóságos kis oázis ez a pusztá futóhomokjának ólén. A szél fúj szakadatlanul, mintha el akarna seperni mindent, de az Unghváry-család szorgalmas kertész keze legyőzte: a futni akaró fővenyt gyönyörű faültetvényekkel kötötte meg. Benn az iskola padjaiban egyszerű tanyai kis fiúk és leányok ülnek s kerekre nyílt szemekkel nézték a nem várt látogatókat. A futóhomokon nemcsak a növény, hanem az emberi művelődés is gyökeret vert már.

Odább haladva a történelmi szélmalom parancsolt megállást. Képzelték mekkora volt az öröm, midőn végre természetben is láthattam szélmalomot, mert igazat megvallva csak képekről ismertem eddig. Ez a szélmalom a falu szélén terpeszkedik és fehérre meszelt fala már messziről szembetűnik. Jól megtermett vitorlái éppen álltak, azt gondoltuk azért, mert csak gyenge szellő lengedezett.

Fölhasználva ezt a körülményt, néhányan közelebről akarván megismerkedni vitorláival, egészen közel mentünk azokhoz. A vitorla egész türelmes jószágnak bizonyult és egykedvűen tűrte a fényképezők pergőtüzét, de egyszerre örölni való érkezett s egy pecek megrántására iszonyatos forgásba kezdett és légi utazással fenyegette a vele incselkedőket. Elég volt erre a gyöngye szél is. Hallhatóvá lett a malomköveknek tompa, zümmögésszerű hangja. Felmásztunk a torony legfelső részébe is, csodálva néztük az egyszerű szerkezetet, mely fogaskerek áttételével is ilyen tekintélyes erőt tud kifejteni. Önkéntelenül is arra gondoltunk, milyen nagy segítséget nyerhetnének gazdáink szerte az Alföldön a szélben, melynek eddig inkább csak kártevését tapasztalták, ha a mai műszaki eszközökkel próbálnák kiaknázni...” (Bánóczy 1939).

Érdeklődése és tanárainak segítsége arra ösztönzi, hogy a természet titkainak megismerésében elmélyedjen, ebben még Nagykőrös zseniális polgármestere, Dezső Kázmér is segítségére volt. Több későbbi terepmunkájához segéderőt és lovas kocsit biztosított számára. Nem meglepő, hogy nagy buzgalommal tanult 1932-től a debreceni Tisza István Tudományegyetemen. Már ebben az évben, majd az elkövetkezőkben is, florisztikai, cönológiai és mikroklimatológiai kutatásokat kezdett Nagykőrösön, figyelembe véve a nagy elődök munkásságát is (pl. Kanitz, Holló vagy Boros). De az egyetemi évek nem szakították el Nagykőröstől, sőt fiatal tanárként is visszajárt az erdőbe. Megfigyelései elsősorban az ottani Nagyerdőre és a Strázasdomb környékére koncentráltak. Kutatási tervét 1934. július 16-án kelt levélben írta meg Soó Rezső professzornak.

„Kedves Professzor Úr!

Ígéretem szerint röviden beszámolok eddigi munkásságomról. Még csak a nagykőrösi erdőben jártam. Annak sem minden részén. A fő súlyt a terület megismerésére fektetem. Kora reggel indulok

mindig és késő este érek haza. A naplemente mindig a buckák között ér. A most virágzó fajkból eddig kb. 150-200-t begyűjtöttem. Ezeket minden nap gondosan présbe teszem és lehetőleg háta- tározok is. Van természetesen sok amit nem tudok meghatározni. A nálam lévő kis irodalom és a kint szerzett tapasztalatok alapján egy pár növényszövetkezetet eddig megállapítottam. Sajnos még mindig nem jutottam el, hogy a facieseket és subassotiatiókat is el tudjam különíteni. De ha összehasonlítom azt, hogy a tavalyi tudásomhoz képest ma mennyit tudok, akkor nálam egy éven belül az is sikerülni fog. (...)

A nagykörsi Nagyerdő koránt sincs olyan szép, mint a debreceni. Ennek bizonyára több oka van. Egyik alapos ok az, hogy míg a debreceni erdő vágás forgója 120 év, addig itt 20 évenként vágják az erdőt. Ennek és bizonyos terep viszonyok következtében soha sem tud az erdő záródni, sok benne a tisztás. Hiában kerestem itt azt a nagy fás, árnyékos tölgyerdőt, amit a debreceni Nagyerdőben ismertem meg. Az erdő általában kisebb mélyedésekből és kiemelkedésekből (bucka) áll. Eddigi tapasztalatom szerint a mélyedésekben van mindig a Quercetum, amely igen sok helyt kevert állományú (Betula pendula), a kiemelkedő részekben mindig tisztán van, amelynek aspektusa most nagyon szép és amely érdekesen keveredik erdei elemekkel a szegély formái esetében. (...)

Kirándulásaimról jegyzetet készítek, térképeket és rajzokat és sokat olvasok. Várom a tavaszi aspectust, amely itt is más lehet. A térképeket köszönöm szépen. Holnap megyek a Nyírbe.

Kívánok Professzor úrnak kellemes nyári pihenést, hálás tisztelettel és tanítványi ragaszkodással: Hargítai Zoltán” (Természettudományi Múzeum Tudománytörténeti Adattára).

Kiforrott kutatói elképzeléseiről tanúskodik az első publikációja is, a Nagykörsi Híradó 1935. július 21-i számában ugyanis egy tárcát jelentetett meg a pótharaszti erdőkről (ma Csevharaszt) „Amiről a pótharaszti homok beszél” címen. Mottónak Petőfitől származó sorokat választott: „Ott tenyészik a bús árvalányhaj, // S kék virága a szamár kenyérnek...”

Ezek a szavak, amelyekkel Petőfi halhatatlanná tette a magyar Alföldet, olyan egyszerűek, és mégis egy egész világot rejtenek magukban, mint a homok, amiben ezer álom alszik, csak le kell hajolni hozzá és észrevenni.

Az elmúlt napokban Dezső Kázmér polgármester úr szíves jóvoltából volt alkalmam a vidéken (első sorban Nagykörsön) folytatott növényföldrajzi tanulmányaimat Pótharaszt pusztára is kiterjeszteni, ahol éppen napjainkban játszódik le az anyaföld felfedezés egyik legszebb fejezete.

Ennek a felfedező munkának mozgatója és irányítója a város tudományért lelkesedő polgármestere, aki korszerű érzékelésével természettudósokat hívott a homok tengerrel körülvelt pusztára, hogy győződjenek meg a pótharaszti homok ősi vegetációjáról, aminek ma már tudományos körökben is messze elterjedt híre van.

A puszta növényi ritkaságait már felkutatták (Boros Ádám), én csupán a növények társulására, a növényszövetkezetekre voltam kíváncsi. Bár csupán egy rövid délelőtt nézhettem szembe a puszta szépségeivel, de meg kellett állapítanom, hogy a puszta e téren is egyedüláll. A Nyárfaerdő buckáinak homokján Festucion vaginatae asszociáció csoportba tartozó legfontosabb magyar alföldi növényszövetkezeteket (Festuca vaginata ass., Stipa joannis – Stipa capillata – Salix rosmarinifolia és Juniperus communis subass.) ilyen kifejlődésben és annyi ősi jellemvonással sehol nem láttam. A buckák háta tele borókéval (Juniperus communis), aminek örökzöld kúpszerű bokrai egészen keleti tájat varázsolnak elénk. A napsütésben izzó homokon összeszáradt különös zúzmók ropognak lépéseink alatt és a magyar csenkesz (Festuca vaginata) szürkén deres csomói között a lilapiros színű pótharaszti szegfű (Dianthus diutinus) virít, aminek itt ring a bölcsője és itt van igazi hazája ezen a homokon.

Nem akarom itt felsorolni azokat a ritka érdekes homoki növényeket, amik ezeknek a növényszövetkezeteknek karakterfajai, amiket egy egészen kis területen futólagosan is fel tudtam jegyezni. Meg

sem kísérlem, hogy leírjam a homokra boruló színek végtelen finom nüanszait, amik még ebben a perzselő nyárban is felejtethetlenné teszik a pusztát és csak sejtetik a tavasz ezer szépségét, amikor árvalányhaj díszbe öltöznek a buckák.

De azt meg kell említenem, hogy a pótharaszti Nyárfaerdő homokja az egykori ősi sztyepp vegetációt olyan szépen megőrizte, mint az Alföldön nagyon kevés helyen. A terület rendkívül alkalmas a homoki növény szövetkezetek életének tanulmányozására és így minden bizonnyal a hazai és külföldi tudósok hosszú sora fogja felkeresni.

E táj ősi képe csak a pusztá minden kultúrától távol álló elszigeteltségével magyarázható meg. Akkor tehát, amidőn a város emberi kultúrához egészen közel akarja hozni a pusztát és messze-menő idegenforgalmi tervei vannak vele, nagyon helyesen megértette az idő parancsszavát és a természet védelmébe részesítette azokat az ősi foltokat, – közöttük az Alföld egyetlen gyertyánosát (*Carpinetum betulae*) – amik ma az egész Alföldön pusztulóban vannak és amikkel eltűnnek lassanként az Alföld természetvédelmének jelei is. Ezzel a város a természetvédelem terén a magyar tudománynak olyan megfizethetetlen értéket adott, amikkel ma csak egy-két város dicsekedhetik. Nagy jelentőségű esemény ez, akkor, amidőn a természetvédelem terén messze a külföld mögött járunk! Fontos közérdek, hogy a pótharaszti ősi növényvilág a maga háborítatlan szépségében viruljon, mert ez fogja vonzani nemcsak a tudósokat, hanem a szépért lelkesedő turista közönséget is és így lassanként megvalósulhat egy tudományos idegenforgalom.

A magyar pusztának különös szépsége van, mert benne visszatükröződik az Alföld ezer arca. Menyit tudna beszélni az éger és a kőrös liget, a tölgyerdő és tisztásai, a zsombék és a nádas, a füzes és a tündérrózsa, a hínár virágos szőnyege, amik egész kis területen itt mind megvannak.

A látóhatár szélén a pesti hegyek kéklenek és a nagy rádióleadó tornya belerajzolódik a lilaködös messziségbe. A Duna felől hűvös szél fúj Pótharaszt pusztára, amire lassanként új álmok rajzolódnak: artézi kutak vize tör fel, villany huzalok futnak végig, betonutak kanyarognak, a fenyvesek ölen üdülő paloták fehérlelenek, vidám nevető emberek mindenütt a sétatereken, a tó tükreán, a fürdő hűvös vizében vagy erdők végtelen csendjében! Egy pár pillanat és az ember új arcvonást vés a pusztá homokjára. És ebben a zajos új életben is ott fognak élni a buckák virágai, hogy örökké hirdessék a magyar föld szépségét.”(Hargitai 1935).

Hargitai összesen 40 kutatóutat tett Nagykovács környékén, a jegyzeteinek csak egy része (maradt meg vagy) jutott Soó birtokába, onnan a Természetudományi Múzeum adattárába került. Érdekes az a megállapítása is, amelyben a kőrösi és a debreceni Nagyerdő növényvilágát, fajait, diverzitását hasonlította össze, kimutatva, hogy a rövid vágási forduló valóban káros, illetve előnytelen. Későbbi eseményekhez, szomorú sorsához kapcsolódik, de nagykovácsi éveit idézi fel a néhai Csongor Győzőhöz Érsekújvárról írott tábori levelezőlapja; a következőket írta: „Miótán mindenemet elvesztettem (nagykovácsi dolgaimat is) és itt vagyok Érsekújváron, már nem is gondolkozom.” Eddigi kutatásaink szerint tervezte a kőrösi orchideákról szóló munkájának, majd egy nagy hazai orchidea monográfiának megírását is, már a tanári szemle-munkája ezt igazolta. A megsárgult cédulák, pepitafüzetek lapjain érdekes rajzok találhatóak. A Kőrös-érhez kapcsoltan írt a fehér vízről, amelynek partján semmiféle növényzet sincs. Gógányban és a vasútállomás mellett *Menyanthes trifoliata*, *Trapa natans* és *Thelypteris palustris* termőhelyeit is megtalálta.

Vinter Zoltán 1934-ben megfogalmazta kulturális-etnikai hovatartozását, nevét megváltoztatta, s ezután Hargitai családnév szerepelt adatlapjain. 1937-ben természetrajz-vegytan-földrajz diplomás tanárként pályázott a Sárospataki Református Tanítóképzőbe, de kapcsolata megmaradt a Soó-intézettel. 1941-ig maradt főállásban Sárospatakon, tanártársai és diákjai

beszámolóiból kiderült, hogy Hargitai doktort már akkor legendák övezték: szerénysége, felkészültsége mindenkire hatással volt. Rendszeresen járta Bodrogkőzt, a Zempléni-hegységet, ezekről több tanulmánya is megjelent.

Soó Rezső 1941-ben Kolozsvárra hívta, ahol 1944-ben növényföldrajz és ökológia tárgyakból habilitált, megkapta magántanári oklevelét, s az Erdélyi Múzeum Egylet öréül választotta. Amíg lehetett, sokat dolgozott terepen, Csongor Győző nagylelkű segítségével két korabeli fotó is igazolja, hogy Soó professzor munkatársaival nagy hangsúlyt fektetett az erdélyi flóra kutatására, ennek sajátos üzenete volt ekkor az országban. A személyes sorsára vonatkozó adatgyűjtésben sokat segített Csongor, tőle tudom, hogy amikor Kolozsvárról menekült, kénytelen volt gyűrűs menyasszonyát is szinte búcsú nélkül hátrahagyni. További kutatások szükségesegek annak kiderítésére, vajon mi lett a sorsa az őt hűségesen váró Doinea Bobnak. Érkezett-e levél Hargitaitól? Sajnos a gyűrűs menyasszony felkutatására tett eddigi kísérleteink nem jártak sikerrel...

Egy drámai erejű foton Hargitai Zoltánt a Szamos menti Hajtásvölgyben kapta lencsevégre Priszter Szaniszló. A további sorsdöntő epizódok mozaikjait tábori lapokból és Csongor Győző leveleiből raktuk össze.

„... (1944.) szeptember 22-én hagytuk el Kolozsvárt, a holmikkal megrakott konflissal, melyet a Sztálin elnevezésű lovacska húzott. (H.) Zolin s rajtam kívül, még velünk volt Bruder János, a (Kolozsvári) Botanikus Kert főkertésze, s aki a lovakat hajtotta – a nevére már nem emlékszem... Viszontagságos úton, felváltva olykor pihenésre a kocsinkat, de sokszor gyalogmenetben, többszöri légitámadás után, Debrecenen keresztül, Ceglédig még együtt voltunk, azután én Szegedre mentem vonaton. Zoli és Bruder János Makóig együtt voltak, időközben engem Szegeden is kerestek, a Virág cukrászdában...” (Mint elmondta Csongor Győző sosem felejtette el, hogy a Sors nem engedte meg neki: rábeszélje Hargitait a szökésre. Élete végéig mardosták Csongort ezek az érzések.)

A következő levelezőlapot Csongor Győző már Esztergomból kapta. Hargitai Zoltán nagyon reménykedett, segítenek neki, hogy múzeumi állásba s nem a hadseregbe osztják be. Ugyan ebben olvasható egy talányos mondat: „Viszem a pénzt holnap a Profhoz (és ezen sokat gondolkodom). Dojna okt. 4-én írt Kolozsvárról...”

„E sorokat Érsekújvárról írom. (ti. SAS-behívójával ide irányították) Gyengélkedőn lévén kis időm van levélírássra. (Kezem egyik ujját felvágják, meggyűlt, szalma hordás, óh szép katona élet)... A nagy események dobálnak, mint vihar a levelet...” A 4. Karpaszományos Kiképző Központból nem lehet tudni pontosan, merre irányították alakulatát, Ausztriába vagy előbb Csehországba s Ausztriába – kideríthetetlen. Tény viszont, hogy német alárendeltségbe került százada.

Utolsó ismert levele Bautzenből való, horogkeresztes német háborús jelszavakkal díszített tábori levelezőlap formájában. A benne írtak szívszorítóak. Személyes emlékek, két ember igaz barátságáról a karácsonyi ünnepkörben, a fiatal emberek bohóságaival együtt. „Győzőkém! Ne lepődj meg: boldog karácsonyi ünnepeket kívánok és katonai kiképzésünk új helyéről sok-sok üdvözlötet küldök. Sokszor gondolkodom azokra az őszi napokra, amelyeket jól eltöltöttünk a sok kiránduláson, a kirándulások locsolására, ivásra és fröccsökre meg a zömmögő dobozokra.... Írj, mert egy levelet sem kaptam senkitől. Akitől várok, az nem tud írni. Gondolatban sokat vagyok vele és csak (ti. Doina) képeit nézegethetem. A jó Isten legyen velünk...”

1945. január 14-én még látták Löbauban, vagyis Bautzen közelében, majd Drezda felé vonultak. Igen legyengült állapotban volt, szekéren vitték a századbeli társai (Simon – Egey – Molnár 1975). További adatkezelőt nem találtunk, de hogy tényleg pontos képünk lehessen az elkövetkező hónapok eseményeiről, a következő irányokban folytatjuk a kutatásokat:

- 1) Megvizsgáljuk a M. kir. 4. Karp. Kiképző Központ, majd a 3/II. Újonckiképző század iratait a Hadtörténeti Levéltárban. Ez felelősségi kérdéseket is felvet (ti. Miért kellett őt oda bevetni? Érdeke lehetett esetleg valakinek?) – célszerű átnézni bizony majd a dokumentumokat.
- 2) Menyasszonyának vagy családjának felkutatása Kolozsvárott – ha rábukkanunk, több adatot is megtudhattunk volna.
- 3) Leánytestvérét azonban megtaláltuk Németországban, a munka jelenleg is folyik.
- 4) Hargitai környezetében vagy a lágerben körülötte levő személyek leszármazottainak megkeresése, talán így sikerül kideríteni halálának okát.

Bár sok feladat van még hátra, s a sikerhez szerencse is szükséges, megteesszük a lépéseket, mert személyében a magyar botanika egyik legnagyobb tehetségét veszítette el. Hargitai Zoltán egyetemi magántanár halálának pontos dátumát a véletlen folytán ismertük meg. A ceglédi német katonák földi maradványainak exhumálása után átvették kérésemet Ceglédén a német illetékes szervek. A válasz előbb érkezett Münchenből, mint remélni lehetett: „*DR. HARGITAI ZOLTÁN elhunyt 1945. május 27-én, Kiss Ferencsel közös sírban nyugszik Passauban, a Nyugati temetőben, 33/8/28 jelű parcellájában*”.

Talán egyszer lesz egy olyan nemes lelkű vállalkozó, aki csontjait is segít hazahozni!

Irodalom

- B. E. (Bánóczy E.) 1939: *Dr. Hargitai Zoltán. Nagykőrösi Ref. Arany J. Gimnázium Évkönyve 1938-1939.* 3-5.
- Csongor Gy. 1944 a-d: *Hargitai Zoltántól kapott levelek (közlésre).* Csongor Gy. 1996: *Adatközlő levél Surányi Dezsőnek.*
- Hargitai Z. 1935: *Amiről a pótharaszti homok mesél. Nagykőrösi Híradó 1935. júl. 25.*
- Hargitai Z. (1937): *Nagykőrös növényvilága I. A flóra. Debreceni Református Kollégium Tanárképző Intézetének Dolgozatai, 17:* 1-55.
- Hargitai Z. (1940): *Nagykőrös növényvilága II. A homoki növényközösségek. Botanikai Közlemények 37 (5-6):* 205-240.
- Hargitai Z. (1942): *Nagykőrös növényvilága III. Mikroklima vizsgálatok a nagykőrösi Nagyerdőben. Acta Geobot. Hung. 4 (2):* 197-242.
- Magyar Életrajzi Lexikon I. köt. 1967. főszerk: Kenyeres Á. Akadémiai Kiadó, Bp. 676.*
- Módos L. - Ludányi V. 1956: *Bibliographia Universitatis Debreceniensis Pars I. Fac. Sci. Nat. 1914-1955. Bp. 245.*
- Priszter Sz. 1995: *Adatközlés egy fotó keletkezéséről.*
- Simon T. - Egey A. - Molnár A. 1975: *Emlékezés Hargitai Zoltánra (1912-1945). Botanikai Közlemények 62:* 159-163. Surányi D. 1997: *Dr. Hargitai Zoltán – egy tragikus életút Nagykőröstől Passauiig. Botanikai Közlemények 84:* 59-71.
- Természettudományi Múzeum Tudománytörténeti Adattára é. n.: Hargitai Zoltán kéziratainak doboza Soó Rezső hagyatékából.*